

Féja Géza: Sűrű, kerek erdő

„Úgy sejtem, nem csupán térben, de az időben is van szülőföldünk. Az enyém főhehéren pihen gyermekségem legmélyén, amint az életút vége felé bandukolva fehér lett a fejem is” — írja Féja Géza új elbeszélésgyűjteményének záródarabjában (*Szülőföldem*).

Féja Géza egyidős e századdal. Vallomásában olvashatjuk: „Mi volt az életem? Sommásan ezt mondhatom: folyamatos akadályverseny. Senkit se vádolok ezért, sors volt, én pedig viseltem, nem futottam meg előle. Csupán mintegy másfél évtizede adatott meg, hogy folyamatosan írhattak, nyolc új könyvem készült el azóta.”

Legutóbb verseskötettel lepte meg olvasóit, most pedig elbeszélései, kisregényei „sűrű, kerek erdejébe” csábít. Különös sorsokról, jellegzetes alakokról, egy végleg eltemetett s már-már elfelejtett világról mesél Féja Géza e gyűjteményében.

Azt hihetnők, hogy Mikszáth magyar dszentri városai, Krúdy kisvárosi alakjai, Móricz Zsarátnokának atmoszférája után — az irodalomból legalábbis — mindent tudunk a századelő magyar középosztályáról, vidéki városainak emberi viszonyairól. Féja Géza könyve után erről a világról még többet tudunk. Hiszen az író „szülőföldje” is az a kor, amelynek füledt, sivár világát ebben a könyvében oly érzékletesen rajzolja meg.

Nagy-Bikád, Nagy-Szilvás, Domszilas, Mező-Kászony, Vadkert, Ó-Bőd aligha található Magyarországnak térképén, ezek Féja Géza magyar városkái, mégis típusai-ban ráismerünk a századelő poros-pletykás, álmos, de álmatagon is feszültségeket hordozó helységeire. Aminthogy figurái is olyan típusok, — a középosztály jellegzetes alakjai, akik túlélvén egy önmagát is túlélő társadalmat, kisszerűségükben is tragikusak, nagyszerűségükben is komikusok. A patikusok, segédjegyzők, tisztartók, körorvosok úri kaszinós, kártyás világa ez. S természetesen feleségeik és szeretőik gazdagon árnyalt élete is hozzátartozik a képhez.

S felvonulnak a Dékány Jánosok (*A patika*), a változást, a forradalmat magukban hordozó parasztfigurák is. A szegénygrófok (*Utolsó ítélet*), a krisztinavárosi polgárok (*Krisztinavárosi történet*), a pohos papok (*Vidéki éjszakák*) világát minősíti az író csaknem minden elbeszélésében előbukkanó alteregójának, Báth Mihálynak lénye, szelleme.

Báth Mihály asszonyokat, lányokat megigéző bölcs, afféle új Szinbád. Bal vállán démon ül, s a legenda szerint az ad tanácsokat Báth Mihálynak, aki „bölcséleti borongásai”-val, szkeptikus tanácsaival, ironikus leckéztetésével kimondja az ítéletet elevenek és holtak fölött.

„Egy-egy figurához néha vélt modellek serege jelentkezik, és megindul a vándorlásuk, akár a balsors, szegény író felé, holott alakjait mindig emberek sokaságából »keveri«, nem személyt ábrázol, de jellegzetes embert” — írja Féja Géza egyik elbeszélésében. A „kikevert” figurák ezért olyan ismerősek, azért találgathatunk, kik is a szereplői a *Párba az ötvenes években* című elbeszélésének, ráismerhetünk egy-

egy irodalmi vagy tudományos legenda közszájon forgó alakjára, a mozaikokból valódi, létező figurát is összegyúrhat a képzelet, mégis a jellegzetes a fontos.

Báth Mihály is ítéleteket mond a kupeczek, gazdaköri devernázók világa felett, de a legvalószínűbb ítéletet a történelem mondta ki erre az emberi tenyészetre. Néhány elbeszélése áthúzódik a felszabadulás utáni időszakra, e múltó figurák itt válnak végleg múltékonnyá, rekvizitummá. A híres „történelmi” magyar középosztály, az ezeréves ősökkel büszkélkedő Fajkurtyk, Sudáryk véglegesen a történelmi-irodalmi panoptikumba kerülhettek.

A *Viharsarok* kemény szavú írója most epébe és mézbe mártott tollal írta meg századunk első felének sajátos magyar provinciáit, a felvidéki Lévától Óbudáig. Epéje az élehetetlen, a lenni képtelen, de másokat élni, létezni nem hagyó egykori középosztálynak szól, méze pedig leginkább az asszonyi világ ábrázolásakor ragyog igazán. Mesél, legendákat oszlat és legendákat teremt történeteiben, ez a mese akkor színesedik igazán, amikor a mindig „feltűnően idomos”, tündéri domborulatú, patyolatos hatyúkeblű madonnák történetei sorjáznak az elbeszélésekben. „Erotizálja” — egyik alakja szóhasználatát idézve — ezeket az ízes-illatos meséket, megteremtven egy magyar dekameron újabb darabjait is. Humora csattanós, de nem vaskos. Sajátos verbalizmusa, magateremtette szólásai különleges nyelvi atmoszférát is teremtenek az anekdotikus elbeszélő modoron túllépő, ugyanakkor a magyar próza legszébb lapjait idéző elbeszélőmódban.

Elbeszéléseinek a hagyományos értelemben nincs szerkezete, a felépítést maga a történet áradása szabja meg.

Nyelve külön világ. Ritkán hallott, rég elfelejtett szavak adnak atmoszférát egy-egy történethez. Hősei *spelunkákban* járnak *devernázni*, *lúdfertályt*, *cubákat* esznek, közben *sertepertélnek* meg *hablatyolnak*, hogy csak a legjellegzetesebb Féja-szavakat idézzük.

Névadása külön tanulmányt érdemelne, olyan „áltörténelmi” neveket alkot, amelyek a valódiakkal vetekszenek, beszélő nevei már-már előre jelzik a figura jellegét.

Alljon itt egy rövid részlet a címadó írásból ironiájának, stílusának jelzésére: „... Szvetenay Kázmér, ... a balti lovagrend leszármazottjának hirdette magát, holott közönséges lovasz volt József főherceg birtokán Tapolcsányban. A köznyelven Ungusztának nevezett Augusztá főhercegasszony mellett teljesített szolgálatot... ... mihelyst Augusztá megvénült és nem tartott igényt férfiúi teljesítményére, lovásztársai kiverték az uradalomból.”

A Féja Géza által bemutatott világot korábbi irodalmunk némi nosztalgiával is ábrázolta. A Féja-írásokból csak az ifjúság, a szerelem iránti vágyódó emlékezést olvashatjuk ki, e kor tartalmát — ha derűs szarkasztikus modorban is — a *ma* élő ember szemléletével utasítja el. A könyvet Zsoldos Vera néhány jó hangulatú rajza illusztrálja. (*Szépirodalmi*, 1976.)

FUNK MIKLÓS

„Íme, a viszonylagosság!”

PÁSKÁNDI GÉZA ÚJABB SZÍNŰVEIRŐL

„Vetült elem valami építmény rajza, amiben nincsenek kis egységek, csak erővonala van, csak tagolása, csak a gondolat hajlatai, csak eszem járásának gacsovagy csámpás (de egyszeri) élete van... Az egész tűnt fel és az egészet összetartó oszlop és ereszték — kohézió” — a *Tű foka* című verseskötetből vett idézet egyike Páskándi szerencsés önjellemzéseinek, s az életmű különös megtervezettségére fi-